

II. MURAD DÖNEMİ'NDE OSMANLI TARİH YAZICILIĞININ BAŞLAMASINDA TİMURLULARIN ETKİSİ

THE EFFECT OF TIMURIDS ON THE START OF OTTOMAN HISTORIOGRAPHY DURING THE REIGN OF MURAD II

Yunus İNCE*

Öz

Bu çalışma Osmanlı tarih yazıcılığının ne zaman ve niçin başladığını ortaya koymak için kaleme alınmıştır. Çalışmanın kaynakları genel olarak El-Evamirü'l-Alâ'iyye fi'l-Umûri'l-Alâ'iyye gibi Anadolu Selçukluları dönemine dair bilgi veren bazı kaynaklar, Şikârî'nin Makrizî'nin ve Tagriberdî'nin eserleri gibi Osmanlılar ile birlikte Karamanoğulları, Timurlular gibi devletler hakkında bilgi veren eserler bulunmaktadır. Yine Tevârih-i Âl-i Selçuk, Aşıkpaşazade Tarihi, Oruç Bey Tarihi, Behcetü't-Tevârih gibi erken dönem Osmanlı kronikleri ile Konstantin Konstatinoviç Mihailoviç'in gibi bazı hatıratlardan istifade edilmiştir. II. Murad devrinde Osmanlı tarih yazıcılığının başlamasında Osmanlılar ile Timurlular arasında yaşanan mücadelelerin etkili olduğu görülmektedir. Bu anlamda Ankara Savaşı (1402) Osmanlı Devletinin devlet anlayışının şekillenmesi açısından önemli bir dönüm noktasıdır. Yıldırım Bayezid devrine kadar Osmanlı Devleti Balkanlar'da ve Anadolu'da rakiplerine üstünlük sağlamıştır. Askerî ve siyâsî başarılar Osmanlıların geniş bir alanda hâkimiyet kurmasına neden olmuştur. Ancak 1402 yılında Ankara Savaşının kaybedilmesi neticesinde Anadolu topraklarında kurulan birlik dağılmış ve eski beylikler tekrar canlanmıştır. I. Mehmed devrinde elden çıkan toprakların büyük kısmı tekrar elde edilmiştir. Timurlu Hükümdarı Şahruh'un II. Murad'a "nesep" üzerinden yüklenerek, yüksek hâkimiyetini kabul ettirmek istemesi Osmanlı tarih yazımının başlamasında önemli bir etken olmuştur. II. Murad, Yazıcızâde Ali'ye Osmanlı tarihine dair bir eser yazmasını emretmiştir. Yazıcızâde Ali, İbn Bibi'nin El-Evamirü'l-Alâ'iyye fi'l-Umûri'l-Alâ'iyye adlı eserini bazı kısımları değiştirerek, ilaveler yaparak çevirmiştir. II. Murad'a ve Osmanlıların nesebine dair eklenen kısımlarda Âl-i Osman'ın nesep olarak Âl-i Cengiz'den daha yüksek bir mertebede bulunduğu vurgu yapılmıştır. Şükrullah'ın eserinde devam eden bu anlayış daha sonraki Osmanlı kaynaklarında kendini gösteren ve Osmanlıların soyunu Oğuz Kağan'a ve Hz. Nuh'a kadar eskiye götüren şecerelerde kendisini gösterir.

Anahtar Kelimeler

Osmanlılar, Timurlular, tarih yazıcılığı, nesep, şecere.

* Dr. Öğr. Üyesi, Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü, yunusince@yandex.com

Abstract

This article was written to demonstrate when and why Ottoman historiography began. The sources used in the study generally involve some informative sources belonging to the Anatolian Seljuk era like *El-Evamirü'l-Alâ'iyefi'l-Umûri'l-Alâ'iyye* and works by such authors as Şikârî, Makrizî and Tagriberdî which provide information about states of the period like Karamaoglus and Timurids. Likewise, early Ottoman chronicles such as *Tevârih-i Âl-i Selçuk*, *Aşıkpaşazade Tarihi*, *Oruç Bey Tarihi* and *Behcetü't-Tevârih* and some memories such as those written by Konstantin Konstatinoviç and Mihailoviç were made use of. It is seen that the conflicts experienced between the Ottomans and the Timurids had a role in the start of Ottoman historiography during the reign of Murad II. In this sense, the Ankara War (1402) is a turning point in the formation of the concept of state in the Ottoman state. The Ottoman State had had the upper hand on its rivals in the Balkans and Anatolia until the sultanate of Yıldırım Bayezid. Military and political achievements had enabled the Ottomans to gain dominance over a large area. However, the unity established on Anatolian soil crumbled and former principalities were revived as a result of the loss of the Ankara War in 1402. A large majority of the land lost during the reign of Mehmed I was recaptured. The efforts by Timurid ruler Shakhruh to exert his dominance over Murad II on grounds of "lineage" served as an important factor in the beginning of the Ottoman historiography. Murad II ordered Yazıcızâde Ali to write a book on Ottoman history. Yazıcızâde Ali translated İbn Bibî's work entitled *El-Evamirü'l-Alâ'iyefi'l-Umûri'l-Alâ'iyye* by making some changes and additions to it. It was emphasized in the parts added with regard to the lineage of Murad II and the Ottomans that Âl-i Osman was higher than Âl-i Cengiz in terms of ancestry. This approach, which was maintained in Şükru'llah's work, manifested itself in lineages that appeared in subsequent Ottoman sources that took the bloodline of the Ottomans to Oghuz Khan and Noah.

•

Keywords

Ottomans, Timurids, historiography, lineage, family tree.



Giriş

Yazma eylemi hatırlatma ve okunma amacını taşır. Bu anlamda tarih yazımı da geniş kitlelere hitap eden bir yazın alanını oluşturur. Tarih yazımı modern zamanlara kadar genellikle iktidar alanına dair bilgi üreten bir alan olduğundan, iktidarın ilgisini çekmiştir. Zira tarih, yazımı sayesinde iktidarların bir var oluş aracı olarak gördükleri meşruiyetin temin edilebildiği görülür. Tarih yazımı sayesinde geniş kitlelerin rızası ve itaati sağlanabilir. Tarih boyunca yönetenlerin yönetilenlere niçin kendilerinin yöneten yönetilenlerin de yönetilen olduğunu izah etmesi beklenir. Tarih yazımı bu izahın yapılabilmesi için önemli bir imkân sunmaktadır. Bu çalışmada bu bağlamda Osmanlı tarih yazıcılığının ne zaman, hangi sebeplerle başladığını ortaya koyma amacındadır. Osmanlı tarih yazıcılığının ilk dönemleri hakkında bazı kıymetli çalışmalar yapılmış olmakla birlikte (İnalçık 2005: 93-117; İmber 2005: 39-72; Ménage 2005: 73-92) bu çalışmalarda daha ziyade ilk Osmanlı kroniklerinin/tarih eserlerinin yazarları hakkında bilgi verilmiş, ilgili eserlerin ne zaman yazıldığı, kaynak değeri gibi hususlara değinilmiştir. Bu çalışma ise daha ziyade Osmanlı tarih yazıcılığının başlamasının nedenleri Osmanlılar ile Timurlular arasındaki siyasî rekabet bağlamında ele alınacaktır. II. Murad zamanında söz konusu rekabetin/mücadelenin seyri Osmanlı tarih yazıcılığının başlamasına neden olmuştur.

II. Murad dönemi birçok eserin çevrildiği ve telif edildiği bir dönemdir. Tıptan musikiye, tasavvuftan kıymetli taşlara kadar pek çok alanda eserin bu dönemde yazıldığı-tercüme edildiği görülmektedir (Çetin 2014: 95-124; İbn-i Şerif 2003; Ahmed Oğlu Şükrullah 2012; Kâsım b. Mahmûd Karahisârî 2010; Muhammed Şîrvânî 2012; Meragi 2015). Söz konusu dönemde telif edilen ya da çevrilen eserler incelendiğinde siyasetname tarzında eserlerin sayısı dikkat çekmektedir. Gazalî'nin bir İslâm devlet felsefesi klasiği olan *Nasayihü'l-Mülük* adlı eseri bu dönemde çevrilmiştir (Muhammed b. Muhammed el- Gazali 2009: 158). Yine bir devlet felsefesi klasiği olan Keykavus b. İskender'in Farsça *Kabusname* adlı eseri bu dönemde *Muradnâme* adıyla Türkçe'ye çevrilmiştir (Bedr-i Dilşad 1997). Yine Osmanlı sultanlarına tecrübe edinmeleri için okumaları tavsiye edilen Şahname'nin (Kınalızâde Ali Çelebi 2007: 468). Osmanlılardaki ilk çevirisi II. Murad zamanında yapılmıştır (Tercüme-i Şehname TSMK H. 1518). Görüleceği üzere; II. Murad dönemi, devletin ihtiyaçları doğrultusunda farklı alanlarda eserin tercüme-telif edildiği bir dönemdir.

Devlet için tarih yazımı siyasî meşruiyetin temini anlamına gelmektedir. Bu anlamda devletin varlığı için siyasî/askerî alanda başarı elde etmek ne kadar önemliyse bu başarıların temelini oluşturan meşruiyetin temini için tarih yazımı da bir o kadar önemlidir. Bu anlamda Halil İnalçık, Osmanlı tarih yazımında Anonim Tevârih-i Âl-i Osmanlar olarak bilinen eser grubunun yazılma nedenine dair şu açıklamayı yapar: bu "*derleme eserlerin, 1402'deki büyük yenilgiden sonra, Osmanlı Devleti varoluş mücadelesi döneminde ortaya çıktığı gözlenmektedir.*" (İnalçık 2000: 98). Görüleceği üzere Ankara Savaşı'nın Osmanlı Devleti üzerindeki etkileri bir ölüm kalım mücadelesi olarak okunabilir. Söz konusu döneme kadar Batılı ve Doğulu birçok rakibini dize getiren Osmanlı Devleti, Ankara Savaşında Doğulu bir rakibi karşısında mağlup olmuş, devlet yıkımın eşiğinden dönmüştür.

I-Timurlu-Osmanlı Rekabeti

Türk-İslâm devlet anlayışı gereğince hâkimiyet Tanrı/Allah tarafından bahşedilen bir nimettir. Tarih boyunca bu nimete sahip olan tüm hükümdarların rakiplerini alt ederek rakipsiz kalmak istedikleri görülür. Nitekim “[y]üz deroîş bir kilime sığar da iki hâkim bir iklimde sığmaz” şeklindeki meşhur deyiş bu durumun en bilinen ifadelerinden biridir (İdrîs-i Bitlisî 2016: 356). Türk-İslâm devlet geleneğindeki bu anlayış gereği Anadolu-Rumeli coğrafyasında güçlü bir hükümdar olan Yıldırım Bayezid ile Orta Asya coğrafyasında güçlü bir hükümdar olan Timur, 1402 yılında karşı karşıya gelmiştir. Timur, Osmanlı ordusu ile karşılaşmadan önce Yıldırım Bayezid’e bazı mektuplar göndermiş ve kendisine itaat etmesini istemiştir. Timur, mektuplarında pek çok argüman kullanarak üstünlüğünü Yıldırım Bayezid’e kabul ettirmeye çalışmıştır. Bu argümanlardan bir tanesi de, yüce bir soyadan gelmesi dolayısıyla hâkimiyetin kendi hakkı olduğu iddiasıdır: “*Davamız cihangirlik olup, saltanatımız adına hutbeler okunmaktadır, sikkeler basılıdır. Müslümanların ülü’l-emri olduğumuzda şüphe yoktur. Bizim soyumuz, İlân-ı Âlişân’a ulaşmaktadır. Eğer samimi selâmınızla beraber iyi ifadeler içeren mektubunuz gelirse, her iki taraf arasında yumuşama ve sevgi peyda olur. Aksi halde kılıç ortaya çıkınca, kaleme yer kalmaz ve’s-selâm...*” (Daş 2004: 146-147). İki taraf savaş meydanında karşılaşmadan önce, karşılıklı meşruiyet iddiaları üzerinden bir mücadeleye giriştikleri görülmektedir. Timur’un bu iddiası karşısında Yıldırım Bayezid’in verdiği cevap manidardır:

...İyi bil ki, atam Ertuğrul Han üç yüz kadar gazisiyle beraber, Hülâgû Tatar’ından onbin Tatar’a vurup, Alâeddin Keykubât’a galip gelenleri mağlup etmiştir. Bundan sonra devlet idâre etme şerefine nâil olmuş, hil’at kendisine verilerek, Allâh’ın lutfu ile Âl-i Selçûk’un yerine idareyi elde tutması isyân ve baş kaldırma ile olmamıştır. Osman Bey’in ilk culûsundan itibaren, dört tarafında bulunan kâfirlerle gece-gündüz iki yüzbinden fazla askeriyle cihat etmiştir. Bu saltanat yıldızımız bugün dördüncü tabakaya erişmiş ve şimdiye kadar fethettiğimiz kale ve kasabaların sayısı geçmiş sultanların hayalinden geçmesi dahi mümkün olmamıştır... (Daş 2004: 147)

Yıldırım Bayezid, Timur’un nesep üzerinden meydan okumasına geçmişte kazanılmış başarılar üzerinden cevap vermiştir. Söz konusu cevapta, özellikle iki noktaya dikkat çekildiği görülür. Öncelikle Yıldırım Bayezid’in atalarının Timur’un atası konumunda olan Hülâgu’nun askerlerini yendiği belirtilip, pekâlâ Yıldırım Bayezid devrindeki Osmanlı askerlerinin de Timur’un askerlerini yenebileceği ifade edilmiştir. Bu anlamda Yıldırım Bayezid, atalarının sahip olduğu topraklarda hükümran olmasının nedenini “*kılıç hakkına*” bağlar. Dikkat çekilen ikinci husus da Osman Bey’den itibaren Osmanlıların gaza ile meşgul olduklarına yapılan göndermedir. Osmanlılar gazayla İslâm’ın bayrağını birçok noktada dalgalandırarak, hak dinin yayılmasına vesile olmuşlardır. Böylesi bir misyonu olan *gâzi bir devlete* yapılacak saldırıda, saldıran taraf rakibiyle birlikte İslâm’a da zarar vermiş olacaktır. Yıldırım Bayezid’in Timur’a verdiği cevaptan da anlaşılacağı üzere; Timur’un yüksek bir nesebe mensup olma üzerinden hareketle dile getirdiği hâkimiyet iddiasına, Yıldırım Bayezid, ancak *kılıçla elde edilmiş bir hâkimiyete sahip olduğu, tarihin tekerrür edeceği (kendisinin galip geleceği) ve kendi devletinin gaziliği* gibi argümanlar üzerinden cevap vermiştir. Mektuptaki ifadelerden karşı tarafın iddialarına *mukabele bi’l-misl* (aynı şekilde, benzeriyle karşılık vermek) cevap verilmediği/verilemediği görülür.

Yüksek bir nesebe mensubiyet iddiasıyla hâkimiyetin temin edilmesi Yıldırım Bayezid’in ve Timur’un yaşadığı dönemde oldukça kabul görmekteydi. Bu anlamda söz konusu dönemde nesebin ne kadar etkili bir siyasî araç olduğu Yıldırım Bayezid ve Timur ile aynı dönemde yaşamış hatta Timur’la görüşmüş olan İbn Haldun’dan öğrenmekteyiz. İbn Haldun Mukaddimesinde toplumları bir amaç uğrunda bir araya getiren ve bir devletin kurulabilmesi

için olmazsa olmaz olarak görülebilecek en etkili faktörün “asabiyet” olduğunu belirtir. Asabiyete sahip olanlar içerisinde de nesebi yüksek bir soya dayanan bir aileden gelenlerin hükümran olabileceğini şu şekilde dile getirmiştir:

Riyaset sadece (mücadele neticesindeki) galebe ile hâsıl olduğuna göre bu nisaptaki asabiyetin diğer asabiyetlerden çok daha kuvvetli olması icabeder. Tâ ki o asabiyet sayesinde galibiyet vâki olsun ve sahiplerinde riyaset tam olarak gerçekleşsin. Bunun böyle olması lazım geldiği hususu ortaya çıkınca şu husus da belirlenmiş olur: Topluluk üzerinde riyaset, daima o topluluk üzerinde galibiyet kurabilen söz konusu özel nisapta bulunur. Çünkü riyaset onların haricinde çıkıp, galebe bakımından onların asabiyetlerinden daha aşağı mertebede bulunan diğer asabiyet sahiplerine intikal etse, bunlar için riyaset tam olarak gerçekleşmemiş olur. O halde bu nisap dâhilinde riyaset sürekli olarak bir fer'den öbür fer'e, intikal eder durur. Fer'ler içinde de en kuvvetli olandan başkasına intikal etmez. Çünkü söylediğimiz gibi galebenin sırrı ve hikmeti bunu gerektirir. (İbn Haldun 2007: I, 338-339)

Görülebileceği üzere Ortaçağ'da nesep, rızanın imalinde/itaatin temininde çok önemlidir. Geniş insan kitlelerin rızasını/itaatini talep eden iktidar taliplerinin bu taleplerinin haklılığı hususunda en çok dile getirdikleri argüman nesep olarak yüksek bir soya mensubiyettir. Öyle anlaşılmakta ki; Timurlular ile Osmanlılar arasındaki siyasî mücadele, savaş alanına taşınmazdan önce, mücadele karşılıklı mektuplar vasıtasıyla yürütülmüştür. Timur'un Osmanlı Devletinin meşruiyet temellerini hedef alan meydan okuması sonraki dönemdeki Timurlu-Osmanlı ilişkilerinin seyrini de belirlemiştir.

Timur, Osmanlıları Ankara Savaşında yenilgiye uğrattıktan sonra, Osmanlıların Anadolu'daki en önemli rakipleri, Karamanoğulları'na Anadolu coğrafyasında kendisi adına hükmetme yetkisi vermiştir. Timur, Candaroğlu İsfendiyar Bey'e, kendisi ve Karamanoğlu adına sikke kestirip hutbe okutmasını emretmiş, emri İsfendiyar Bey tarafından yerine getirilmiştir. (İbn Arabşah 2012: 317-319). Böylece Timur Anadolu'dan çekildikten sonra, Karamanoğulları Timur'un meşru vekili ilan edilmiştir. Bu konumları gereği Karamanoğulları, Timur, Anadolu'dan çekildikten sonrada uzunca bir süre Osmanlıların en önemli rakibi olarak kalmıştır.

Karamanoğulları ile Osmanlılar arasındaki mücadelenin seyrinde de karşılıklı nesep üstünlüğü iddiaları etkili olmuştur. Karamanoğulları, Anadolu Selçuklu Devletinin başkentine sahip olmaktan dolayı onların mirasçısı olduğu iddiasına, Timur'un Anadolu harekâtından sonra Timur'un Anadolu'daki mirasçısı olma iddiasını eklemiştir. Bu anlamda tüm beylikler içerisinde Karamanoğulları hem “nesep asabiyeti” hem de “sebep asabiyeti” bakımından en kuvvetli olanıdır. Karamanoğullarının nesep olarak kendilerinin de üstün bir nesebe sahip olduğu yönündeki iddiaları sık sık iki tarafın karşı karşıya gelmesine neden olmuştur. Nitekim 1398 yılında Akçay yakınlarında Karamanoğulları ile Osmanlılar arasında meydana gelen savaş sonrasında, Osmanlılar galip gelmiş, Alaaddin Ali Bey esir edilmiştir. Yıldırım Bayezid Karamanoğlu Alaaddin Ali Bey'e neden kendisine tabi olmadığını sorduğunda aldığı cevap bu durumun ifadesi olarak okunabilir: “Çünkü ben de senin gibi bir beyim” (Schiltberger 1997: 38-43). Karamanoğullarının tarihine dair elimizdeki en önemli kaynaklardan birisinin yazarı olan Şikârî'nin, Karamanoğullarının nesebine dair ifadeleri bu iddianın toplumsal temellerini göstermesi bakımından kıymetlidir. “Sen 'Alâuddin bin Keykubâd bin Keyhüsrev bin Kılıç Arslan bin Ertuğrul bin Âl-i Selçuk isen, ben dahi Oğuz Hân bin Gelencân ibn Alp Arslan bin İbrahim Hân Sa'adeddin Nûreddin Karaman Hân bin Mehemmed Hânım; hân oğlu hânım. Şirvân Kûh-ı El-buruzdan gelmiş idi benim aslım. Cümle Moğol Kürd ve Türkmân benimledir.” Şikârî bir yandan

Karamanoğullarını nesep olarak yüceltirken, diğer yandan da Osmanlıların nesebini değersiz göstermeye çalışır: “ ‘Osmân, Keyhüsrev bin Keykubâd ‘Alâuddin’in çobanı başı idi. İnönünde ne kadar koyun ve sığır, atı ve devesi ve katırı var ise ‘Osman gözlerdi, kâfir almazdı...’Osmân bir gedâ iken şâh eyledi. Aslı cinsi yok bir yörük oğlu iken beğ oldu, bezgâdelerin beğenmez oldu,” (Şikârî 2005: 124, 154, 196).

Görüleceği üzere Karamanoğulları yalnızca güç olarak değil egemenliğin kaynağı olarak görülen yüksek/soylu bir nesebe sahip olma iddiaları bakımından da Osmanlıların en önemli rakibi konumundaydı. Osmanlılar, Ankara Savaşının ardından 11 yıl süren fetret devrinden sonra I. Mehmed zamanında tekrar toparlanmayı başardıktan sonra yeniden Karamanoğulları ile karşı karşıya gelmeye başladılar (Âşıkpaşazâde 2013: 119). I. Murad zamanında Osmanlıların Avrupa topraklarında yaptıkları savaşlarda Karamanoğullarının Osmanlıların rakipleri Bizans ile ittifak içerisinde olması nedeniyle Osmanlı-Karamanoğulları ilişkileri tekrar gerilmiştir (Boyacıoğlu 2001: 641-657). Osmanlılar ile Karamanoğulları arasında süre giden bu mücadelede II. Murad devrinde Karamanoğulları üzerine yapılan bir sefer Timurluların tepkisine neden olmuştur. II. Murad zamanında 1436 yılında Karamanoğulları üzerine gerçekleştirilen sefer sonrasında Şahruh II. Murad’a gönderdiği mektubunda Karamanoğullarının Timur tarafından Anadolu’da meşru iktidar sahibi olarak tanındığı ve onlara yapılacak saldırının kendileri açısından kabul edilemez olduğu vurgulanmıştır. Böylesi bir mektup karşısında II. Murad’ın oldukça naif ifadelerle cevap vermek durumunda kaldığı görülmektedir (Feridun Ahmed Bey 1274: 192-195).

Bu mücadelelerde Osmanlılar, güçlü bir orduya sahip olmasına rağmen, II. Bayezid devrine kadar Karamanoğulları topraklarını tam olarak ilhak edememiştir. Yine Karamanoğullarından emin olunmadan Balkanlarda yapılacak seferlerde kendisini emniyette hissetmemişlerdir (Broquiere 2000: 188-192; Doukas 2008: 117). Osmanlıların Karamanoğulları üzerinde tam anlamıyla bir üstünlük kuramamalarında, Karamanoğulları üzerine yüründüğünde, Karamanoğullarının savaşı Osmanlı ordusunun ulaşamayacağı Toroslara çekmesinin etkisi olduğu kadar, Ankara Savaşının henüz zihinlerde varlığını koruyan acı hatırası da etkiliydi. Zira Osmanlı Devleti, hâlâ Timurlular’dan çekinmekteydi. Hatta devletin en ihtişamlı zamanlarında Doğu’da Batı’da büyük zaferler kazanırken dahi birinci önceliği daima Doğu topraklarını emniyete almak oldu. Çünkü Doğu topraklarında var olan hanedanlardan önce Timurlular, ardından Akkoyunlular, sonra da Safevîler büyük oranda Türkmen ve Müslüman bir kitle üzerinde hükmetmekteydi. Dolayısıyla da tüm bu devletler benzer hâkimiyet araçları üzerinden iktidarlarını meşrulaştırıyorlardı. Bu nedenle de Osmanlı Devleti’nin reayası pekâlâ rakiplerine itaat edebilir ve onların nesep/hâkimiyet iddialarını kabul edebilirdi. Nitekim daha sonraki süreçte Doğudaki en önemli rakibi olacak olan Safevîlerin kurulmasında Osmanlı reayasının büyük katkısı olacaktı (Sümer 1999). Bu durum Osmanlı Devletinin geliştirdiği hassasiyetin ne kadar haklı olduğunu kanıtlamaktadır.

Timurluların ve Karamanoğullarının yüksek nesebe mensup oldukları yönündeki iddialarına cevap vermek adına Osmanlılar, meşruiyet iddialarını daha geniş kitlelere kabul ettirebilmek ve rakiplerinin kendileri hakkındaki iddialarını geçersiz kılmak adına tarih yazımını bir araç olarak kullanmışlardır. Bu anlamda Osmanlı tarih yazıcılığının başlaması II. Murad zamanında yürürlüğe konulan bir devlet projesi olarak kabul edilebilir.

II- Osmanlı Tarih Yazıcılığının Başlaması

Osmanlı tarihi hakkında Osmanlılar tarafından yazılan ilk eser Ahmedî’nin İskendernâmesi’dir. Ahmedî eserini Ankara Savaşının akabinde tamamlayarak Yıldırım Bayezid’in oğlu Süleyman Çelebi’ye sunmuştur. İskendernâme’nin sonuna manzum ve

muhtasar bir Osmanlı tarihi kısmı eklenmiştir (Ahmedî: 1999, 219-228). Bazı Osmanlı tarihçileri Ahmedî'nin eserini bir tarih kitabından ziyade bir nasihatname olarak kabul etmek gerektiği kanaatindedir (Lowry: 2010, 17-34). Bu sebeple gerçek anlamda Osmanlı tarih yazıcılığının II. Murad zamanında başladığı kabul edilir.

II. Murad devri tarih yazımının ilk ürünleri, saray için hazırlanmış, oldukça muhtasar tarihi takvimler/saray yıllıkları (Atsız: 1961; Menage: 1981; 79-98; Turan: 1984) ve gazavatnâmelerdir (Gazavat-ı Sultan Murad B. Mehemed Han: 1989; Kâşifi: 2005). Zikredilen kaynaklardan ilki bir hadiseye dair bir ya da birkaç satırdan ibaret oldukça muhtasar bilgi içeren, kaynaklardır. Tarihi takvimlerin saray yıllıklarının bir diğer kusuru da her hadisenin kendisinden önce meydana gelen bir hadiseye göre tarihlenmesi nedeniyle okuyucuda muğlak bir zaman algısı yaratmasından kaynaklanır. Bu anlamda tarihi takvimlerin tarih araştırmalarında kullanımı oldukça zordur. Gazavatname grubundaki eserlerde zikredilen sıkıntılar bulunmama ile birlikte bir şahsın gazalarını/başarılarını anlatmak amacıyla kaleme alındıklarından daha dar kapsamlı tarih eserleridir. Devrin tarih yazım anlayışı gereği tarih daha ziyade devletlerin kurucuları olan/iktidarı elinde bulunduran hanedanın tarihinin yazılmasını gerektirir. Bu anlamda devrin tarih yazımına hâkim olan anlayışına uygun olarak tüm hanedanın tarihini anlatan ilk eser Yazıcızâde Ali tarafından yazılan *Tevârîh-i Âl-i Selçuk* adlı eserdir. Söz konusu eserin yazılmasında Timurlular tarafından Karamanoğullarının Anadolu topraklarında varis olarak bırakılması ve Timurluların onlar vasıtasıyla Osmanlılar üzerinde sürekli bir baskı kurma siyasetleri ile söz konusu eserin yazılması arasında bir bağlantı bulunmaktadır.

Buna göre; Timur'un Osmanlı Devletini baskı altında tutma siyaseti onun neslinden gelen diğer emirler tarafından da devam ettirilmiş, gelişen hadiseler de Osmanlı tarih yazımının başlamasına zemin hazırlamıştır. Şahrüh, 1435 yılında, II. Murad'a, Karamanoğlu İbrahim Beğ'e, Dulkadiroğullarından Emir Nâsirüddin Muhammed b. Dulkadir'e, Karayülük evladına hilatlar göndermiştir (Makrızî 1972: 957). Hilatlar tüm muhataplar tarafından herhangi bir itiraz gösterilmeksizin giyilmiştir (Tagrıberdî 1992: 248). Hilat gönderilen şahıslara bakıldığında Anadolu coğrafyasının etkili siyasi teşekküllerin hepsinin itaatini talep edildiği görülür. Hilat, Türk-İslâm devlet felsefesinde gönderenin üstünlüğünü, giyenin de gönderenin yüksek hâkimiyetini kabul ettiğini ifade etmekteydi. II. Murad devrinde Osmanlıların Timurlulara bağlı olduğu ya da onların hâkimiyetini tanıdığını ifade eden bu bilgi hiçbir Osmanlı kaynağında geçmez. Muhtemelen böylesi bir bilginin tarihi kaynaklarda zikredilmesi, devletin âli menfaatleri açısından sakıncalı görülmüş olabilir. Ancak hilatın kabulüne dair bu bilgi, daha sonra Osmanlı ordusunda yeniçeri olarak bulunacak bir kişinin hatıratındaki bilgilerle teyit edilir. Konstantin Konstatinoviç Mihailoviç, verdiği bilgilerde II. Murad'ın Timur Devleti'ne yıllık 100.000 düka vergi vermeyi kabul ettiğini, daha sonra bu verginin keçeden yapılmış 1000 kışlık, 1000 de yazlık at örtüsüne dönüştürüldüğünü ifade etmektedir (Mihailoviç 2003: 39). Hatıratında şahıslara dair verilen bilgilerde bazı hatalar bulunsa da bu bilginin bir yeniçeri hatıratındaki zikri, hilatın kabul edilip giyildiği bilgisinin birkaç üst düzey devlet adamı arasında kalmadığını ve ordu mensupları arasında da bilindiğini gösterir. Osmanlıların II. Murad gibi bir padişah döneminde Timurluların yüksek hâkimiyetini kabul etmesi ilginçtir. Zira II. Murad devri, Osmanlıların Varna Savaşı (1444) ve II. Kosova Savaşı (1448) gibi savaşlarda parlak başarılar elde ettikleri bir devirdir. Bu savaşlarda birçok milletten müteşekkil Haçlı ordularının yenilgiye uğratıldığı hatırdaki tutulursa, II. Murad devrindeki Osmanlı askeri gücünün boyutları daha iyi anlaşılır. Anlaşılan bir başka husus da Osmanlıların Ankara Savaşını henüz unutmadıkları ve hâlâ Timurlulardan çekindikleri gerçeğidir. Dolayısıyla II. Murad devrinde, askeri olarak güçlü olmanın, muktedir olmakla eşdeğer olmadığı anlaşılmış,

Osmanlı Devleti kendi hâkimiyet iddiasının nedenlerini daha net ifade etmek mecburiyetinde kalmıştır. Bu nedenle II. Murad, 1435 yılında yani hilatın kabul edildiği yıl içerisinde Yazıcızâde Ali'ye Osmanlıların tarihini yazmasını emretmiştir. Yazıcızâde Ali de İbn Bibi'nin *el-Evamirü'l-Alâ'iyye fi'l-Umûri'l-Alâ'iyye* adlı eserini bazı kısımları çıkartıp bazı yeni bilgiler eklemek suretiyle çevirmiştir. Metin içinde Alaaddin Ata Melik Cüveyni'nin övüldüğü kısımlar çıkartılarak II. Murad'ı yücelten ifadeler eklenmiştir. Çeviri 1436 yılında tamamlanmıştır. (İbn Bibi 1996, I, 11). Osmanlıların kökenine dair bilgilerde Osmanlıların kökeni Oğuzhan neslinden kendisine yönetme hakkı verilmiş Kayılara bağlanmıştır. Ayrıca bu nesebin Cengiz soyundan daha yüksek bir mevkiye bulunduğu vurgu yapılmıştır:

Atasından sonra çok zamân Kayı hanlar hanı oldu. Pes bu delil ve erkanca padişâh-ı â'zam seygi-i selâtînü'l-'Arap ve'l-'Acem kâyid-i cüyûşi'l-muvahhidîn, kâtîli'l-kefereti ve'l-müşrikîn sultân bin pâdişâhımız Sultân Murâd bin Mehemed Han ki eşref-i âl-i 'Osmân'dandır padişâhlığa ensâb ve elyakdur. Oğuz'un kalan hanları urıgından belki çingiz hanları urugından dahı mecmû'ından ulu asl ve ulu süükkdür, şer' ile dahı 'örf ile dahı. Türk hanları dahı kapusına geliüp selâm virmeye ve hizmet itmeğe lâyıkdur. Allâhu-te'âlâ bâkî ve pâyidâr kılsun, soyı 'âlem oldukça cihândâr u cihânda vâir olsun. Bi-'nnebiyyin ve âlihi ve hem peygamber -'aleyhi's-selâm- zamânında yakîn zamânda Beyâsi boyından Korkut Ata koydı Oğuz kavminün bilgesi-yidi, ilhâm iderdi. Eyitdi: "Âhir zamâna girü hanlık Kayı'na dege, dahı kimesne ellerinden almaya didüğü 'Osman-rahmetü'lâh- neslindendir. (Yazıcızâde Ali 2009: 29-30)

Yazıcızâde Ali'nin Osmanlıların nesebine dair yukarıdaki satırları Timurluların üstün nesep iddialarına karşı bir cevap niteliğindedir. II. Murad zamanında Osmanlıların nesebinin Kayılardan geldiği özellikle vurgulanmaya çalışıldığı anlaşılmaktadır. Nitekim dönemin bir başka tarihçisi olan Şükrullah, 1449 senesinde II. Murad tarafından Karakoyunlu Hükümdarı Mirza Cihan Şah'a elçi olarak gönderilmesiyle ilgili aktardığı bilgiler bu hususu teyit eder. Şükrullah'ın elçiliği sırasında şahit olduğu bazı hadiseler, Osmanlı nesep iddialarının yazılı olarak ifade edilmeye başladığı 1436 yılından kısa bir süre sonra bazı rakip/komşu devletler tarafından kabul edilmeye başladığını göstermektedir. Karakoyunlu Hükümdarı Mirza Cihan Şah, II. Murad hakkında şu ifadeleri kullanır: *"Sultan Murad, benim ahiret kardeşimdir. Kardeşlikten ayrı olarak da akrabamdır ve yakınımıdır."* Şükrullah, akrabalığın nedenini sorunca Mirza, tarihçisi Mevlânâ İsmail'i çağırarak Oğuz Tarihini getirmesini emreder. İsmail, Moğol hattında yazılmış bir kitap getirir. Kitapta Oğuz'un *"Gök Alp, Yer Alp, Deniz Alp, Gün Alp, Ay Alp ve Yıldız Alp"* adlarında altı çocuğunun olduğu yazmaktadır. Mirza, *"Kardeşim Sultan Murad'ın nesebi Gök Alp b. Oğuz'a ulaşır"* diyerek, Gök Alp'in soyunu da kırk beşinci göbekte Ertuğrul b. Süleyman Şah b. Kaya Alp b. Kızıl Boğa'ya bağlar. Kendi nesebini ise Kara Yusuf'un soyu üzerinden kırk birinci göbekte Deniz Alp'a ulaştırır ve *"Kardeşim Sultan Murad'ın nesebi bizim nesebimizden gök ile deniz arasında fark olduğu kadar büyüktür"* der (Şükrullah 2013: 376). Şükrullah'ın anlattığı bu hadise, Osmanlıların nesep üstünlüğü iddialarının çağdaşları tarafından da bilindiği ve bazıları tarafından kabul gördüğü anlamına gelmektedir. Söz konusu dönemden sonra yaşayan Safevi tarihçisi Hasan Rumlu, II. Murad hakkında şu bilgiyi verir: *"[S]oyu birkaç göbekten Oğuz'a dayanan Sultan Mehmet b. Sultan Murad b. Sultan Yıldırım Bayezid b. Sultan Murad Han b. Sultan Orhan b. Sultan Osman b. Ertuğrul b. Süleyman b. Kaya Alp bu yılda vefat etti"* (Hasan Rumlu 2006: 572). Hasan Rumlu'nun ifadeleri de Safevilerin Osmanlıların nesep iddialarından haberdar olduklarını göstermektedir. II. Murad zamanında Timurlu tehlikesi neticesinde başlayan Osmanlı tarih yazıcılığının temel amaçlarından birisi Osmanlıların nesep olarak üstünlüğü iddiasının altını daha iyi çizmektir. Bu amaca yönelik çalışmalar II. Bayezid devri tarih yazıcılığında da kendisini gösterir. II. Bayezid devrinden

itibaren tarih yazımında Osmanlıların soyunu Oğuzhan'a hatta Hz. Nuh'a kadar eskiye götüren şecerelere yer verildiği görülür. Böylece Osmanlı nesebinin Türklerin en eski atasına ve bir peygambere kadar geriye giden ırken seçilmiş bir nesep olduğu belirtilir. Ayrıca Âşıkpaşazade, Oruç Bey, ve Mevlana Mehmed Neşrî gibi ilk kronik yazarlarının eserlerinde Ertuğrul Bey'in ya da Osman Bey'in gördüğü rivayet edilen rüya ile de Osmanlıların nesebinin dini anlamda da seçilmiş bir nesebe dayandığı ve Osmanlı ailesinin Allah tarafından kendilerine kut verilmiş kutlu bir nesebe sahip oldukları vurgulanır. (Akça-İnce 2015: 89-282).

Sonuç

Ankara Savaşı Osmanlı tarihi açısından kuruluştan itibaren devam eden siyasi gelişmede bir kırılmayı temsil eder. Timur'un Anadolu harekâtı Osmanlı Devletini yıkımın eşiğine getirmiştir. Bu acı tecrübeden sonra devletin tekrar toparlanması 11 yıl sürmüştür. Ancak Timurlu Devletinin Osmanlılar üzerindeki baskısı Timurluların Karamanoğulları üzerindeki vesayeti vasıtasıyla devam etmiştir. Timurlu Devleti, Cengiz Han'ın nesebinden olma iddiası üzerinden kendilerini Osmanlıların üzerinde bir noktada konumlandırmaktaydı. Timurluların Anadolu'daki temsilcisi Karamanoğulları da aynı şekilde üstün bir nesebe sahip oldukları iddiasındaydılar. Karamanoğullarının Osmanlılar aleyhine giriştikleri faaliyetler Osmanlılar açısından kabul edilemezdi. Ancak Timurluların müdahaleleri nedeniyle tam anlamıyla Karamanoğulları üzerinde bir hâkimiyet kuramıyorlardı. Timurlular, Şahruh zamanında Osmanlılar, Karamanoğulları, Dulkadiroğulları ve Akkoyunlular üzerindeki üstünlük iddialarını tazelemek için gönderdikleri hilatların tüm muhataplar tarafından giyilmesi söz konusu iddialarını kabul ettirdiklerinin göstergesidir. Bu hadise aynı zamanda Osmanlı Devleti'nin kendi nesebinin Cengiz Han'ın soyundan daha üstün olduğunu ifade etme ihtiyacı hissetmesine neden olmuştur. Söz konusu ihtiyaç neticesinde II. Murad Yazıcızâde Ali'ye bir Osmanlı tarihi yazmasını emretmiştir. Böylece Osmanlı tarih yazıcılığı başlamıştır. Türk-İslâm devletlerinde bir iktidarın meşruluğunun ifade edilmesini temsil eden "biat" töreninde tüm tabi olanların padişaha tabiyetini bildirmediği yalnızca ümeranın, ulemanın ve önde gelen devlet adamlarının biatının yeterli görüldüğü hatırlanacak olursa tabi olanların temsilcilerinin rızasının temini meşruiyet için yeterli sayıldığı görülecektir. Bu anlamda modern dönem öncesi devirde tarihin iktidar alanına yönelik bilgi üreten bir bilim olarak görüldüğü düşünüldüğünde Osmanlıların kendi neseplerini değersizleştiren iddialara tarih yazımı vasıtasıyla cevap verdikleri böylece hem rakiplerinin nesep üstünlüğü iddialarını geçersiz kılmaya çalıştıkları hem de kendi reayasının temsilcilerinin rızasını kazanarak hâkimiyetlerini meşru bir zemine oturtmaya çalıştıkları söylenebilir.

Summary

This article was written to demonstrate when and why Ottoman historiography began. The sources used in the study generally involve some informative sources belonging to the Anatolian Seljuk era like *El-Evamerü'l-Alâ'iyefi'l-Umûri'l-Alâ'iyye* and works by such authors as Şikârî, Makrizî and Tagriberdî which provide information about states of the period like Karamaoglus and Timurids. Likewise, early Ottoman chronicles such as *Tevârih-i Âl-i Selçuk*, *Aşıkpaşazade Tarihi*, *Oruç Bey Tarihi* and *Behcetü't-Tevârih* and some memories such as those written by Konstantin Konstatinoviç and Mihailović were made use of. It is seen that the conflicts experienced between the Ottomans and the Timurids had a role in the start of Ottoman historiography during the reign of Murad II. In this sense, the Ankara War (1402) is a turning

point in the formation of the concept of state in the Ottoman state. The Ottoman State had had the upper hand on its rivals in the Balkans and Anatolia until the sultanate of Yıldırım Bayezid. Military and political achievements had enabled the Ottomans to gain dominance over a large area. However, the unity established on Anatolian soil crumbled and former principalities were revived as a result of the loss of the Ankara War in 1402. A large majority of the land lost during the reign of Mehmed I was recaptured. The efforts by Timurid ruler Shakhruh to exert his dominance over Murad II on grounds of "lineage" served as an important factor in the beginning of the Ottoman historiography. Murad II ordered Yazıcızâde Ali to write a book on Ottoman history. Yazıcızâde Ali translated İbn Bibi's work entitled *El-Evami'rü'l-Alâ'iyefi'l-Umûri'l-Alâ'iyye* by making some changes and additions to it. It was emphasized in the parts added with regard to the lineage of Murad II and the Ottomans that *Âl-i Osman* was higher than *Âl-i Cengiz* in terms of ancestry. This approach, which was maintained in Şükru'llah's work, manifested itself in lineages that appeared in subsequent Ottoman sources that took the bloodline of the Ottomans to Oghuz Khan and Noah.

KAYNAKÇA

- [Yazarı Bilinmiyor] (1989), *Gazavat-ı Sultan Murad B. Mehemmed Han: İzladive Varna Savaşları (1443-1444) Üzerinde Anonim Gazavatname*, haz. Halil İnalçık-Mevlud Oğuz, Ankara, Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- [Yazarı Bilinmiyor] *Tercüme-i Şehname*, Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi Hazine. Nu.1518.
- AHMED OĞLU ŞÜKRULLAH (2010), *Behcetü't Tevarih*, haz. Ali Sözer, çev. Abdullah Almaz, İstanbul, Mostar Yayınları.
- AHMED OĞLU ŞÜKRULLAH (2012), *Şükrullah'ın Risalesi ve 15. Yüzyıl Şark Musikisi Nazariyatı*, haz. Murat Bardakçı, İstanbul, Pan Yayınları.
- AKÇA Gürsoy- İNCE, Yunus (2015), *Klasik Osmanlı Çağında Tarih, Meşruiyet ve Rüya*, Konya, Palet Yayınları.
- ÂŞIKPAŞAZÂDE (2013), *Âşıkpaşazâde Tarihi [Osmanlı Tarihi (1285-1502)]*, haz. Necdet Öztürk, İstanbul, Bilge Kültür Sanat Yayınları.
- ATSIZ, H. Nihal (1961), *Osmanlı Tarihine Ait Tarihi Takvimler*, İstanbul.
- BEDR-İ DİLŞAD (1997), *Murad-nâme*, I, II, haz. Adem Ceylan, İstanbul, Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları.
- BOYACIOĞLU, Ramazan (2001), "Osmanoğullarının Karamanoğlu İbrahim Bey Aleyhine Aldığı Fetvalar", *Pax Ottomana Studies In Memoriam Prof. Dr. Nejat Göyünç*, ed. Kemal Çiçek, Haarlem-Ankara, Sota-Yeni Türkiye Yayınları, ss. 641-657.
- BROQUIERE, Bertrandon De La (2000), *Bertrandon De La Broquiere'in Denizaşırı Seyahati*, ed. Ch. Schefer, çev. İlhan Arda, İstanbul Eren Yayınları.
- ÇETİN, Abdülbaki (2014), "Sultan II. Murad'a Sunulan Tezkiretü'l-Evliya Tercümesi Üzerine", *Atatürk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 53, Erzurum, s. 95-124.
- DAŞ, Abdurrahman (2004), "Ankara Savaşı Öncesi Timur ve Yıldırım Bayezid'in Mektuplaşmaları", *Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, 15, Konya, ss. 141-167.
- DOUKAS, Michaël (2008), *Tarih Anadolu ve Rumeli 1326-1462*, çev. Bilge Umar, İstanbul, Arkeoloji ve Sanat Yayınları.
- FERİDUN AHMED BEY (1274), *Mecmû'â-i Münşâ'ât-ı Feridun Beğ*, I, İstanbul.
- HASAN RURLU (2006), *Ahsenü't-Tevârîh*, çev. Mürsel Öztürk, Ankara, Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- İBN ARABŞAH (2012), *Acâibu'l-Makdûr fi Nevâib-i Timûr (Bozkırdan Gelen Bela)*, çev. Ahsen Batur, İstanbul, Selenge Yayınları.
- İBN BİBİ (1996), *El Evamirü'l-Ala'iyе fi'l-Umuri'l-Ala'iyye (Selçukname)*, I, çev. Mürsel Öztürk, Ankara, Kültür Bakanlığı Yayınları.
- İBN HALDUN (2007), *Mukaddime*, I, haz. Süleyman Uludağ, İstanbul, Dergâh Yayınları.
- İBN-İ ŞERİF (2003), *Yadigâr: 15. yüzyıl Türkçe Tıp kitabı, Yadigar-ı İbn-i Şerif*, I, II, ed. Orhan Sakin, İstanbul, Merkez Efendi Geleneksel Tıp Derneği Yayınları.
- İDRİS-İ BİTLİSİ (2016), *Selîm Şah-Nâme*, haz. Hicabi Kırlangıç, Ankara, Hece Yayınları.
- İMBER, COLİN (2005), "İlk Dönem Osmanlı Tarihinin Kaynakları", çev. Oktay Özel, *Söğüt'ten İstanbul'a*, Ankara, İmge Kitabevi Yayınları, ss. 39-72.
- İNALCIK, Halil (2005), "Osmanlı Tarihçiliğinin Doğuşu", çev. Fahri Unan, *Söğüt'ten İstanbul'a*, Ankara, İmge Kitabevi Yayınları.
- KÂŞİFİ (2005), *Gazânâme-i Rûm*, haz. M. Ebrahim Esmail, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Ana Bilim Dalı Ortaçağ Tarihi Programı Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.
- KINALİZÂDE ALİ ÇELEBİ (2007), *Ahlâk-ı Alâî*, haz. Mustafa Koç, İstanbul, Klasik Yayınları.
- LOWRY W. HEAT (2010), *Erken Dönem Osmanlı Devleti'nin Yapısı*, çev. Kıvanç Tanrıyar, İstanbul, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- MAKRİZİ (1972), *Kitâbu's-Sülûk li Ma'rifeti Düvelî'l-Mülûk*, IV, 2. bölüm, haz. Said Abdulfettah Aşur, Kahire, Mısır Ulusal Kütüphanesi Yayınları.
- MÉNAGE (1981), V. L., "Sultan II. Murad'ın Yıllıkları", *İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Dergisi*, 33, İstanbul, s. 79-98.

- MÉNAGE, VİCTOR L. (2005) "Osmanlı Tarih Yazıcılığının İlk Dönemleri", çev. Mehmet Öz, *Söğüt'ten İstanbul'a*, Ankara, İmge Kitabevi Yayınları, ss. 73-92
- MERAGÎ (2015), *Makasıdu'l-Elhan Meragi'den II. Murad'a Müziğin Maksatları*, haz. Recep Uslu, Ankara, Atatürk Kültür Merkezi Yayınları.
- MİHAİLOVIĆ, Konstantin Konstatinoviç (2003), *Bir Yeniçerinin Hatıratı*, çev-haz. Kemal Beydilli, İstanbul, Tarih ve Tabiat Vakfı Yayınları.
- MUHAMMED B. MUHAMMED EL- GAZALİ (2009), *Nasayihü'l-Mülük İnceleme-Metin Dizin*, çev. Turgut Tok, İstanbul, Bilgeoğuz Yayınları.
- MUHAMMED ŞİRVÂNÎ (2012), *Tuhfe-i Murâdî (Cevhernâme)*, haz. Mustafa Argunşah, İstanbul, Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı Yayınları.
- NECMEDDİN DAYE (2010), *Sufi Diliyle Siyaset İrşadü'l-Mürîd ile'l-Murad fi Tercemeti Mirsa-dü'l-İbad*, çev. Kâsım b. Mahmûd Karahisârî, haz. Özgür Kavak, İstanbul, Klasik Yayınları,
- SCHİLTBERGER, Johannes (1997), *Türkler ve Tatarlar Arasında (1394-1427)*, çev. Turgut Akpınar, İstanbul, İletişim Yayınları.
- SÜMER, Faruk (1999), *Safevi Devletinin Kuruluşu ve Gelişmesinde Anadolu Türklerinin Rolü*, Ankara, Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- ŞİKÂRÎ (2005), *Karamannâme, [Zamanının Kahramanı Karamanlılar'ın Tarihi]*, haz. Metin Sözen-Necdet Sakaoğlu, İstanbul, Karaman Valiliği-Çekül Vakfı Yayını.
- ŞÜKRULLAH (2013), *Behcetü't-Tevârih-Tarihin Aydınlığında*, çev. Hasan Almaz, İstanbul, Mostar Yayınları.
- TAGRİBERDÎ (1992), *en-Nücûmu'z-Zâhire fî Mülûk Mısır ve'l-Kâhire*, XIV, Beyrut, Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye.
- TURAN, Osman (1984), *İstanbul'un Fethinden Önce Yazılmış Tarihi Takvimler*, Ankara.
- YAZICIZÂDE ALİ (2009), *Tevârih-i Âl-i Selçuk [Selçuklu Tarihi]*, haz. Abdullah Bakır, İstanbul, Çamlıca Basım Yayın.